

I. D Ě J I N Y S T Á T U A P R Á V A V Č S R

A. O B D O B Í P Ř E D M N I C H O V S K É R E P U B L I K Y

PROBLÉM VEDÚCEJ SILY V SLOVENSKEJ SOVIETSKÉJ REPUBLIKE R. 1919

Martin Vietor

Obdobie boja o politický charakter ČSR (1918—1920) je obzvlášť bohaté na udalosti, ktoré dokazujú vplyv Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie na revolučné hnutie v našej vlasti. Do tohto obdobia spadá krátke, ale z hľadiska dejín československého robotníckeho hnutia významné obdobie vlády soviетov na Slovensku.

Slovenská sovietska republika bola vyhlásená pred 36 rokmi 16. júna 1919 v Prešove. Jej dejiny boli buržoáznou historiografiou zámerne skreslené, ba falšované. Na čele tejto falzifikátorskej činnosti stála pravicová sociálna demokracia, verná služobníčka československej buržoázie. Vo verejnosti boli zámerne šírené falošné názory a predsudky najmä o tom, že soviety na Slovensku vraj nevyrástli z domácej pôdy, že boli len importom maďarských boľševikov, že Maďarská sovietska republika chcela pomocou sovietskej vlády odtrhnúť Slovensko atď. Takéto názory sa zachovali čiastočne dodnes, je preto pravdivé marxistické vyličenie dejín soviетov na Slovensku jednou z dôležitých úloh marxistickej historickej vedy.

Problematika vlády soviетov na Slovensku je veľmi rozmanitá. Vyžaduje preskúmanie otázky domácich koreňov Slovenskej sovietskej republiky, jej organickú spätosť s udalosťami, ktoré sa odohrali na Slovensku od októbra 1918 do júna 1919 a s medzinárodnými udalosťami, najmä s hrdinským bojom ruského i maďarského proletariátu za upevnenie výdobytkov socialistickej revolúcie. Vyžaduje ďalej dôsledné skúmanie bezprostredného vplyvu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie na domáce udalosti v tomto období, konkrétnych prejavov akčnej jednoty českého a slovenského revolučného proletariátu, prehlbujúceho sa triedneho uvedomenia a rodiaceho sa proletárského internacionalizmu, uvedomenia pracujúcich mas na Slovensku atď. Pravda,

komplexné skúmanie týchto otázok vyžaduje monografické spracovanie celého problému.¹ V tomto článku chceme sa zaoberať len otázkou vedúcej sily proletárskej revolúcie na Slovensku a vo vytvorenej Slovenskej sovietskej republike.

Predovšetkým sa žiada vyličiť v krátkosti priebeh udalostí.

*

Túžba triedne uvedomelého robotníctva a veľkej časti pracujúceho ľudu Slovenska odstrániť kapitalistický útlak, nepripustiť založenie buržoázneho štátu a bojovať za socialistickú vlasť českého a slovenského ľudu, sa prejavila už v revolučnom hnutí posledných mesiacov roku 1918.² Dôkazy o tom poskytujú medziiným robotnícke, vojenské a roľnícke rady, ktoré sa v tomto čase začali tvoriť ako zárodok proletárskej moci a ktoré tak ako na niektorých miestach i národné rady a národné výbory — zabezpečovali riadny chod štátnej správy.³

Likvidácia národných rád a výborov v januári 1919⁴ československou buržoáziou nijako neoslabila vzrástajúci sa odpor slovenského proletariátu, ktorý sa rozšíril i medzi vojskom.⁵ Víťazstvo proletariátu v Rusku nemohlo se zatajiť pred prostým vojakom, ktorý so sklamaním porovnával domáce pomery v novoutvorenej Československej republike, kde buržoázia sa snažila uchvátiť všetku moc z rúk rakúsko-uhorského štátneho aparátu a zachovať a upevniť pritom kapitalistický poriadok s tým, čo po revolúcii roku 1918 očakával a preto ochotne prijímal revolučné myšlienky, ktoré prinášali zajatci z Ruska a s radosťou prijímal zprávy o revolučnom hnutí proletariátu v Čechách, na Morave, v Maďarsku a inde. Pod vplyvom týchto okolností vznikali v niektorých posádkách na Slovensku ilegálne komunistické buňky.⁶

Neznesiteľné hospodárske pomery, drahota, nezamestnanosť, hlad vyvolali začiatkom februára 1919 prvý väčší revolučný výbuch. Sklamané a rozhorčené slovenské robotníctvo zastavilo prácu a vyhlásilo štrajk, aby si vynútilo ľudskejšie životné podmienky. Roľníctvo miestami živelne sa pridalo k tomuto hnutiu,

¹ Monografická práca autora, Slovenská sovietska republika r. 1919 vyšla nákladom PÜMS v Bratislave r. 1955.

² Pozri k tomu: M. Gosiorovský, Príspevok k dejinám slovenského robotníckeho hnutia; L. Holotík, Úloha francúzskej a talianskej vojenskej misie na Slovensku r. 1919, Historický časopis SAV, č. 1953/4 a 1954/1; M. Rákosi, A kommunista Internacionale, Társadalmi Szemle VI/2—3 r. 1952; M. Vietor, K 35. výročiu Slovenskej republiky rád, Historický časopis SAV č. 1954/2.

³ Podrobnosti o činnosti robotníckych rád, národných rád a výborov: M. Gosiorovský, cit. d. str. 229 až 231; M. Gosiorovský, Slovenský proletariát pri vzniku čs. republiky, Zborník USNP č. 1949/4 str. 229; „Komunizmus na Slovensku do konca mája 1921“ dôverná policajná zpráva v UDKSS v Bratislave, str. 7—9. Faktografický materiál: K. A. Medvecký, Slovenský prevrat; Šrobár, Oslobodené Slovensko (Praha 1928).

⁴ Nar. č. 6/1919 Zb. Šrobárovej vlády (v ďalšom: „Zb. ŠR.“). Šrobár, cit. d. str. 417—418.

⁵ Sociální demokrat r. I., č. 1. z 28. 2. 1919 (UDKŠČ v Prahe).

⁶ Dôverný príkaz Ministra pre správu Slovenska č. 256 ai/1919 o preventívnych opatreniach, nariadených prezídiom Ministerstva vnútra, v arch. KNV v Prešove. Ďalej: nar. č. 3/1919 Zb. Šr.; Letáky o hnutí medzi vojskom v UDKSS v Bratislave, v arch. KNV v Prešove a v št. kraj. muzeu v Košiciach.

ktoré dosiahlo rozmery generálneho štrajku a trvalo do 20. februára 1919.⁷

Brutálne potlačenie štrajkovej vlny buržoáziou,⁸ revolučnú náladu nás naďalej stupňovalo a nespokojenosť pracujúcich znovu a znovu prepukala. V marci 1919 dochádza k ďalším, menším-väčším zrážkam s buržoáziou v Košiciach, Handlovej, Prievidzi a inde.⁹ Pod vplyvom rezolúcie III. internacionály manifestovalo robotníctvo 1. mája 1919 vo Vrútkach, Krompachoch a inde za uznanie Sovietskeho sväzu, proti použitiu československých légii proti Sovietskej armáde a hlásilo sa k zásadám III. internacionály, čo je dôkazom rýchleho vývinu uvedomovacieho procesu robotníckej triedy na Slovensku.¹⁰

Vyhlásenie Maďarskej sovietskej republiky 21. III. 1919 a jej socializačné opatrenia mali hlboký vplyv na ďalšie zrevolucionizovanie nás na Slovensku. Buržoázna vláda Československa v panickom strachu zostrila svoju diktatúru; vyhlásením stanného práva, internovaním robotníckych funkcionárov a inými zastrášovacími opatreniami chcela zlomiť revolučné hnutie robotníckej triedy v Čechách i na Slovensku. Slovenské a české robotníctvo nedalo sa však zastrášiť. Mobilizačnú vyhlášku odsabotovalo a na početných miestach, najmä na južnom Slovensku došlo k zrážkam s pohraničnými strážnymi oddielmi, ktoré chceli prekaziť prechod dobrovoľníkov do maďarskej červenej armády.¹¹

Na kontrarevolučnú vojnu československej buržoázie proti Maďarskej sovietskej republike, koncom apríla 1919, český a slovenský revolučný proletariát nedíval sa pasívne. Sympatizoval s bojom maďarskej robotníckej triedy, odsudzoval intervenciu československej buržoázie a videl v nej útok na svoje triedne záujmy. Preto kde bolo možné sabotoval vojenské rozkazy, rozvinul partizánsky boj v tyle československého vojska a na niektorých miestach došlo i k ozbrojenému povstaniu miestneho robotníctva.¹²

Preto, keď maďarský proletariát vytvoril na obranu svojho revolučného štátu Červenú armádu a keď táto sa v protiútoky dňa 30. V. 1919 dostala na územie Slovenska, proletariát Slovenska, odhodlaný oslobodiť sa od útlaku kapitalizmu, zapojil se aktívne do boja maďarského ozbrojeného proletariátu i bez

⁷ Porovnaj: Medvecký cit. d. IV. str. 193; Sociální demokrat č. I/2 z 7. 3. 1919; Nép-szava z 15. 2. 1919; Zbierka dokumentov M. Molnára (v ďalšom texte „Zb. Mol.“) v UD KSS v Bratislave, sv. III. str. 315—322; Slovenský Východ z 15. 2. 1919.

⁸ Telegramy ČTK a Šrobárovej vlády, adresované županom v arch. KNV v Prešove. Vyhláška v okr. muzeu v Leviciach.

⁹ ÚVA Praha, S-2—6/7, 14, 16, 32.

¹⁰ Porovnaj: A. Zápotocký, Červená žiara nad Kladnom, Blava, 1951, str. 137—138; J. Veselý, O vzniku a založení KSČ, str. 70, 72—74, 80; J. Křížek a A. Říha, Bez Velké októbrovej soc. rev. by nebolo Československa, str. 51—58; Nar. č. 41/1919 Zb. Šr.; Zb. Mol. III. str. 509—512.

¹¹ Robotnícké Noviny č. 23—26/1919; Úradné noviny Šrobárovej vlády z 12. 4. 1919; Letáky a úradné telegramy v arch. KNV v Prešove a v št. kraj. muzeu v Košiciach; Nar. č. 51/1919 Zb. Šr.; Červené Noviny č. 9. z 5. 4. 1919 v UD KSS v Bratislave; Vyhlášky a dôvern. zprávy v arch. mesta Košíc č. XII. 288/1919, 543/1919; Zb. Mol. III. str. 585, IV. str. 51.

¹² ÚVA Praha, č. 3—6/47, 50, 55, 57, 60; Zb. Mol. IV/12—13; Červené Noviny č. 2 z 23. 3. 1919; Sociální Demokrat č. I/7.

náležitého politického vedenia, aby pomohol Červenej armáde a súčasne podľa vzoru ruského proletariátu vybojoval socialnu slobodu i pre pracujúci ľud Československej republiky.¹³

Rýchly postup maďarskej Červenej armády, ktorý bol všade účinne podporovaný miestnym proletariátom ukončil 10. VI. 1919. Územie, južne od línie Krátke Kesy, Perbete, Dvory nad Žitavou, Levice, Dobrá Niva, Detva, Klenovce, Tornaľa, Medzev, Košické Hámry, Sabinov, Bardejov, Giraltovce, Vranov, Humenné, Sečovce, Trebišov, Kr. Chlmec zostalo obsadené maďarskou Červenou armádou do 5. VII. 1919.¹⁴

V tomto období prítomnosť maďarskej Červenej armády umožnila proletariátu Slovenska položiť základy proletárskej štátnej moci na uvedenom území.

Na územie obsadené maďarskou Červenou armádou prišli za bojujúcimi jednotkami českí a slovenskí revolucionári, organizovaní v českej a slovenskej sekcii socialistickej strany v Budapešti, ktorí v súčinnosti s orgánmi maďarskej revolučnej vládnej rady pomáhali miestnym činiteľom organizovaného robotníctva odstraňovať buržoázne orgány štátnej správy a nahradiť ich novými revolučnými orgánmi proletariátu.¹⁵

V každom maďarskou Červenou armádou obsadenom meste, okrese, v každej väčšej dedine a v každej župe sa vytvorili, hneď po príchode bojujúcich jednotiek, z iniciatívy robotníckej triedy, provizorné *direktoria*, ktoré urobili prvé kroky, potrebné na zabezpečenie vlády ľudu a pripravovali volby do miestnych soviетov. V miestach, kde maďarská Červená armáda zostala niekoľko týždňov (napr. v Parkáni, Leviciach, Šahách, Lučenci, Rim. Sobote, Košiciach, Prešove atď.), vykonali direktória značnú organizačnú a politickú prácu. Pripravovali pôdu pre volby soviетov tak rýchlo, že po vyhlásení Slovenskej sovietskej republiky Slovenská revolučná vládna rada mala už k dispozícii celú sieť miestnych revolučných orgánov štátnej moci a správy. Rýchlosť, s akou sa tvorili a zapracovali direktória, je dôkazom revolučnej odhodlanosti, pohotovosti a iniciatívnosti proletariátu Slovenska.¹⁶

Riadne volby do miestnych soviетov sa vykonali vo väčších mestách, ako v Košiciach, Prešove, Lučenci, Leviciach a inde, ešte pred vyhlásením Slovenskej sovietskej republiky. Volby sa konali na základe volebného poriadku, platného v Maďarskej sovietskej republike, hlavné ustanovenia, ktorého boli

¹³ „Komunizmus na Slovensku od prevratu do konca mája 1921“ v UDKSS, str. 17; Medvecký, cit. d. str. 333; Košické Červené noviny č. 2 z 19. 6. 1919; Nagy Kálmán, Stromfeld Aurél a magyar Vörös hadsereg vezérkari főnöke. Századok, č. 1951/1—2, str. 231; Barsmegyei Népszava z 3. 6. 1919 v okr. muzeu v Leviciach.

¹⁴ Služobné telegramy a hlásenia veliteľov o postupe čs. vojska v UVA Praha, č. 3—2/25 až 125/25.

¹⁵ Porovnaj: Medvecký cit. d. str. III/284—286; Listiny v arch. MNV vo Zvolene č. 1770/1919; Barsmegyei népszava č. 1 z 3. 6. 1919 a č. 2 z 8. 6. 1919; Ľudová politika z 4. 8. 1930.

¹⁶ Kassai Vörös Ujság (v ďalšom texte „KVU“) č. 110 z 10. 6. 1919; Zápisnica o odovzdaní župného úradu v Prešove z 1. 7. 1919 v arch. KNV v Prešove; Zb. Mol. V/152—153.

skoro bez zmeny prevzate z prvej ústavy RSFSR z 10. VII. 1918. To znamená, že miestne soviety na Slovensku roku 1919 sa volili vlastne na základe sovietskeho volebného poriadku a tvorili sa i čo do organizačnej štruktúry podľa vzoru sovietskych v Sovietskom sväze roku 1919.¹⁷

Súčasne s tvorením direktórií a sovietskych, založili sa odborové organizácie a začali sa tvoriť i jednotné organizácie mládeže.¹⁸

Revolučný vývin nezostal stáť na tomto bode. Na ľudových zhromaždeniach uvedomelé masy robotníckej triedy prejavovali vôľu upevniť vládu ľudu a založiť proletársky štát.¹⁹

Organizujúcou silou tohto hnutia bola česká a slovenská sekcia socialistickej strany v Budapešti, ktorá vyslala členov svojho predsedníctva na Slovensko. Táto skupina funkcionárov pomáhala zakladať vo väčších mestách miestne organizácie slovenskej sekcie socialistickej strany, ktoré pred vyhlásením Slovenskej sovietskej republiky už fungovali v Košiciach, Prešove, Lučenci, Leviciach, Šahách a inde, a mali i svoje vlastné tlačové orgány. Treba však zdôrazniť, že to pochopiteľne neboli marxistické organizácie, ale boli to politické útvary, zriadené na tom istom nesprávnom princípe, na ktorom sa Maďarská komunistická strana spojila s maďarskou sociálnou demokraciou v marci 1919, keď komunistická strana sa vlastne rozplynula v oveľa silnejšej sociálnodemokratickej strane.²⁰

Výbor košickej organizácie, spolu s delegátmi miestnych organizácií z Prešova a Lučenca usporiadal manifestáciu v Prešove 16. VI. 1919, na ktorej bola vyhlásená Slovenská sovietska republika.²¹

Vyhlásenie Slovenskej sovietskej republiky bolo teda logickým následkom revolučného vývinu v danej etape revolučného boja; bolo v súlade s hospodárskou a politickou situáciou, upevnilo štátnu moc pracujúceho ľudu centrálnymi orgánmi štátnej moci, deklarovalo vznik štátu socialistického typu, skrátka zodpovedalo záujmom pracujúcich.

Vďaka rýchlemu usporiadaniu štátneho aparátu a dobrej práci miestnych sovietskych, vyvíjala sa i normotvorná činnosť Slovenskej revolučnej vládnej rady veľmi slubne. Vydala výnos o zospolečenšteni najdôležitejších tovární,²² peňažných ústavoch,²³ distribučných a dopravných podnikov²⁴ a veľkostatkov,²⁵

¹⁷ KVV č. 112 z 12. 6. 1919. Porovnaj nar. maď. vl. rady č. XXVI z 2. 4. 1919 (dočasná ústava Maďarskej sovietskej republiky), a lit. 4. hl. 13. Ústavy RSFSR z 10. 7. 1918 (První sovětské ústavy, PÚMS Praha, str. 123—129); Zb. Mol. V/367—370, 545.

¹⁸ KVV č. 110 z 10. 6. a č. 112 z 12. 6. 1919; Barsmegyeri Népszava č. 2 z 8. 6. a č. 3. z 15. 6. 1919; Plagáty v št. kraj. muzeu v Košiciach.

¹⁹ KVV č. 113 z 12. 6. 1919.

²⁰ Košické Červené noviny č. 2 z 19. 6. 1919; Vyhlášky v št. kraj. muzeu v Košiciach č. 3550/1919.

²¹ Naša Červená zástava, č. 1 z 16. 6. 1919; Spomienky účastníkov v UDKSS; Červené noviny z 17. 6. 1919; Gosiorovský, cit. d. str. 103.

²² KVV č. 123 z 25. 6. 1919.

²³ Barsmegyeri Népszava č. 5 z 29. 6. 1919.

²⁴ KVV č. 114 z 14. 6. 1919.

²⁵ Vyhláška v št. kraj. muzeu v Košiciach č. 4545, III. 3.

oslobodila malých roľníkov od daní a zrušila ich dlhy,²⁶ urobila opatrenia na vytvorenie nových výrobných vzťahov v poľnohospodárstve. Slovenská revolučná vláda dopustila sa i v tejto otázke rovnakej chyby ako Maďarská sovietska republika, keď nerozdelila malým roľníkom a poľnohospodárskym robotníkom vyvlastnenú pôdu. Vo väčších mestách zospoločenštila väčšie obytné domy, upravovala mzdy a platy,²⁷ pričom osobitnú starostlivosť venovala učňom a mladým robotníkom.²⁸ Vyplácali sa príspevky vdovám a sirotám robotníkov, podpory invalidom.²⁹

Zastavila sa činnosť buržoázných súdov a súdovská právomoc prešla na revolučné tribunály a na civilné sudy, zriadené okresnými a župnými sovietskymi.³⁰ Namiesto četníctva a polície organizovala sa Červená stráž, ktorá prevzala úlohy, spojené s vnútornou bezpečnosťou.³¹

Urobili sa prvé kroky v záujme zvýšenia vzdelania a kultúry pracujúceho ľudu. Poštátnili sa všetky školy a pedagogické ústavy, namiesto školských inšpektorátov sa zriadili osvetové komisie.³² Pripravovali sa nové učebnice.³³ Vydávanie, rozmnožovanie a distribúcia vedeckých, literárnych, umeleckých, pedagogických a iných diel sa sústredilo v centrálnom podniku.³⁴ Buržoázne noviny boli zostavené a vychádzali len proletárske noviny v slovenskej, českej a maďarskej reči.³⁵ V rámci osvetovej a propagačnej činnosti sa vydávali letáky a brožúry vo veľkom počte.³⁶

Napokon treba spomenúť i to, že Slovenská revolučná vládna rada sa všemožne starala o vytvorenie predpokladov pre zriadenie slovenskej červenej armády. Môžeme konštatovať, že slovenskí robotníci a roľníci pochopili význam revolučných bojov a neváhali so zbraňou v ruke hájiť vymoženosti proletárskeho štátu.³⁷

Pod nátlakom intervencie dohodových mocností zaviazala sa maďarská revolučná vládna rada stiahnuť Červenú armádu z územia Slovenska. Tým bola znemožnená ďalšia konsolidácia sovietskej moci na území Slovenska, pretože Slovenská revolučná vládna rada za krátke tri týždne nemohla vytvoriť také pevné vlastné mocenské prostriedky a orgány, ktorými by mohla samostatne odolať náporu vojenskej sily Dohody. Preto Slovenská revolučná vládna rada a mobilizované jednotky slovenského červeného vojska v presvedčení, že sa robí nutný taktický ústup bez boja, ale aj bez porážky, spolu s maďarskými

²⁶ Vyhláška v krajskom muzeu v Prešove.

²⁷ Barsmegyei Népszava č. 2 z 8. 6. 1919.

²⁸ KVV č. 127 z 29. 6. 1919.

²⁹ Vyhláška v št. kraj. muzeu v Košiciach č. 2297/1919.

³⁰ KVV č. 123 z 25. 6. 1919; Barsmegyei Népszava č. 4 z 22. 6. 1919; Zb. Mol. V/408.

³¹ KVV č. 109 z 8. 6. 1919.

³² Barsmegyei Népszava č. 2 z 8. 6. 1919.

³³ Vyhláška v št. kraj. muzeu v Košiciach č. 4529, III. 3.

³⁴ KVV č. 112 z 12. 6. 1919.

³⁵ Protokol direktoria č. 317/1919 v arch. mesta Košíc.

³⁶ V UDKSS v Bratislave.

³⁷ Vörös Ujság č. 53 z 25. 6. 1919.

červenými jednotkami prešla na územie Maďarskej republiky do Miškovca. Československé vojsko obsadilo 7. VII. 1919 znova vyprázdnené územie Slovenska. Takto skončila vláda Slovenskej sovietskej republiky.

*

Veľkou októbrovou revolúciou vyvolaný mohutný rozmach revolučného hnutia robotníckej triedy ČSR po vytvorení Československej republiky, vyhlásenie Maďarskej sovietskej republiky, prítomnosť a pomoc Červenej armády na území Slovenska ako a cieľavedomé a organizované úsilie českých a slovenských revolucionárov za hranicami — to boli podmienky, ktoré umožnili tak rýchly revolučný prevrat na Slovensku, vytvorenie proletárskej vlády — Slovenskej sovietskej republiky.

Na druhej strane treba si uvedomiť, že revolučné opatrenia soviетov a ústredných orgánov Slovenskej sovietskej republiky nemohli pevne zakotviť za tak krátke obdobie. Nebolo to možné hlavne preto, že odhliadnuc od krátkej existencie Slovenskej sovietskej republiky a od ešte dosť silného vplyvu českej sociálnej demokracie na pracujúce masy v Čechách a na Morave, Slovenská sovietska republika mala svoje základné nedostatky, ktoré prevzala od Maďarskej sovietskej republiky a ktoré museli od začiatku podstatne vplývať na vývin udalostí.

Jedným z týchto nedostatkov, a to s hlavným, chceme sa podrobnejšie zaoberať. Spočíval v tom, že robotnícka trieda nemala v tomto období revolučného hnutia stranu leninského typu, bez ktorej žiadny systém diktatúry proletariátu nemôže natrvalo existovať.

Ako sme už vyššie naznačili, česká a slovenská sekcia socialistickej strany v Budapešti bola tou politickou organizáciou, ktorá ideologicky pripravovala a čiastočne organizovala revolučný prevrat v júni 1919 a ktorá sa mala stať po vyhlásení Slovenskej sovietskej republiky vedúcou silou proletárskeho štátu.

V prvom rade treba zodpovedať otázku, ako vznikla, v akom smere účinkovala táto organizácia a aká bola jej organizačná štruktúra.

Po 21. III. 1919, teda po prechodu štátnej moci do rúk proletariátu v Maďarsku, začal s činnosťou sekretariát III. Internacionály v Budapešti, ktorý vytvoril osobitné sekcie, aby tieto sústreďovali revolucionárov, príslušníkov tých národov, ktorí žili vo väčšom počte v Maďarsku. Medzi vojnovými zajatcami, ktorí sa vrátili do Budapešti a medzi priemyselnými robotníkmi a železničiarimi hlavného mesta Maďarska bolo mnoho triedne uvedomelých českých a slovenských robotníkov, počet ktorých sa rozmnožil utečencami zo Slovenska a členmi Československej komunistickej strany v Rusku. Táto skupina revolucionárov založila osobitnú českú a slovenskú sekciu v Budapešti.³⁸

Utvorili sa prípravné výbory, ktoré mali za úlohu zorganizovať českých

³⁸ Porovnaj: Gosiorovský, cit. d. str. 98—99.

a slovenských robotníkov, roľníkov a pokrokových inteligentov tak, aby so zbraňou v ruke pomáhali maďarským komunistom pri upevňovaní sovietskej moci a aby tvorili vlastnú avantgardu sekcie pre rozvíjanie medzinárodnej socialistickej revolúcie.³⁹

Maďarskí komunisti, najmä ľudový komisár Tibor Szamuely, výslovne súhlasil s tým, aby sa česká a slovenská sekcia po vytvorení organizačných predpokladov osamostatnila a aby v rámci Komunistickej internacionály vyvíjala svoju vlastnú politiku.⁴⁰

Prípravné výbory pustili sa do práce koncom marca 1919. Pomocou vlastného tlačového orgánu (Červené noviny), schôdzok a osobnej agitácie začalo sa s náborom členstva. Počet členstva sa rozmnožil tak rýchlo, že už koncom apríla 1919 sa usporiadala prvá veľká spoločná manifestačná schôdzka českej a slovenskej sekcie pod heslom: „Hor sa do boja za diktatúru proletariátu v Čechách a na Slovensku“. Do konca mája 1919 zriadili sa aj niektoré viediecké skupiny.⁴¹

Keď Červená armáda nastúpila do protiútoky proti intervenčným vojskám imperialistov, hlásili sa Česi a Slováci už hromadne v kancelárii sekcie. Za krátko dva mesiace vytvorila sa takto okolo niekoľko oduševnených českých a slovenských komunistov početne dosť silná skupina robotníkov, roľníkov a pokrokových inteligentov z Čiech, Moravy a hlavne zo Slovenska, ktorá sa chcela s postupujúcou Červenou armádou vrátiť domov, spojiť sa s domácimi revolucionármi a organizovať avantgardu robotníckej triedy a tak bojovať za víťazstvo socialistickej revolúcie.⁴²

Je nesporné, že poctiví revolucionári chceli bojovať za víťazstvo proletariátu. Vyjadrili to i v organizačných stanovách slovenskej sekcie, v ktorých sa deklarovala zásada, že „program socialistickej sekcie kryje sa v plnej podstate s programom komunistov ruských a uhorských“.⁴³ Samotný úmysl ale nestačí — a realizácia úmyslu sa vyznačovala základným nedostatkom, ktorý sa pravda, za daných okolností, ťažko dal eliminovať.

Sekcia bola úzko spätá s Maďarskou komunistickou stranou, resp. so stranou, ktorá sa vytvorila po zjednotení so sociálnou demokraciou. Prijala preto zásadne jej program. Organizačné stanovy to vyjadrili takto: „Sekcia je súčasťou strany komunistickej v Uhorsku, ktorá sa pomenovala socialisticou. V podstate zachováva pôvodný program, ku ktorému bývalá sociálnodemokratická strana bez výnimky dňa 21. III. 1919 pristúpila.“⁴⁴ No, v tej dobe ani Maďarská komunistická strana, ani zjednotená socialisticá strana nemala vypracovaný program. Preto sa v stanovách uvádzala len podstata pôvodného programu:

³⁹ Červené noviny č. 1 až 14/1919 (UDKSS).

⁴⁰ Spomienky účastníkov v UDKSS.

⁴¹ Červené noviny č. 45/1919.

⁴² Spomienky účastníkov v UDKSS.

⁴³ Červené noviny č. 42 z 31. 5. 1919.

⁴⁴ ako pod 43.

„Slovenská socialistická sekcia v Uhorsku je rozhodne robotnícka na medzinárodnom triednom revolučnom programe Marxa založená... Účelom sekcie je vychovať a pripraviť robotníctvo k triednemu boju stupňovanému v sociálnu revolúciu, za ktorej by proletariát prevzal všetku moc a prevádzal komunistický program diktatúry proletariátu“.⁴⁵

Uskutočnenie diktatúry proletariátu je, pravda, komunistický program. Ale dôsledné uskutočnenie takéhoto programu vyžaduje jednotnú, organizačne pevnú a revolučnou teóriou vyzbrojenú stranu komunistov. Túto zásadnú vlastnosť sekcia nemala, pretože sa organizačne a štrukturálne v ničom nelíšila od maďarskej socialistickej strany. K pochopeniu problému musíme preto v krátkosti osvetliť okolnosti zjednotenia maďarských komunistov a sociálnych demokratov.

Veľká októbrová socialistická revolúcia vytýčila jasný cieľ a ukázala cestu oslobodenia proletariátu celého sveta. V Maďarsku uvedomovala pracujúcich a vysvetľovala tento cieľ mladá, koncom roku 1918 založená komunistická strana, ktorá otvorene bojovala za aktuálne úlohy: za moc a za budovanie socializmu.⁴⁶ Maďarská buržoázia už nemala dosť síl na potlačenie revolúcie. Bola preto prinútená prechodne vzdať sa moci a záchranu buržoázneho poriadku zveriť svojim verným pomocníkom, vodcom pravicových sociálnych demokratov. Táto skupina zradcov a zákerných nepriateľov robotníctva však vedela, že jej vplyv na pracujúce masy rapídne klesá a preto začala vyjednávať s uväznenými komunistami o otázke utvorenia novej spoločnej vlády. Hlavné body ujednania boli tieto: zjednotenie oboch strán, vytvorenie diktatúry proletariátu a sovietskej republiky, spojenectvo so sovietskym Ruskom, odzbrojenie buržoázie a zriadenie Červenej armády, zospolečenšenie pôdy, výrobných prostriedkov, dopravných podnikov, bánk atď.⁴⁷

No zjednotenie strán za okolností, že Komunistická strana Maďarska splynula s početne oveľa silnejšou sociálnodemokratickou stranou, v ktorej zostali všetci reformisti a oportunisti, bolo vážnou chybou, pretože malo za následok faktickú likvidáciu komunistickej strany. Táto chyba sa pochopiteľne stala zdrojom slabosti Maďarskej sovietskej republiky. Dohoda z 21. III. 1919 totiž nevzala do úvahy nový pomer síl, najmä to, že Maďarská komunistická strana mohla sa už oprieť o väčšinu priemyselného robotníctva, vojska a chudobného roľníctva, že teda mohla počítať so silami odhodlanými a schopnými uskutočniť revolučný prevrat, že mala v rozhodujúcom okamžiku, na rozhodujúcich miestach, rozhodujúcu prevahu. Nesmela preto pripustiť likvidovanie vlastnej strany a vytvorenie takej jednotnej robotníckej strany a vlády, v ktorej si sociálna demokracia udržala väčšinu. Veď Maďarská revolučná vládna rada

⁴⁵ ako pod 43.

⁴⁶ Bližšie o tom: Mód Aladár, 400 év küzdelem az önálló Magyarorszáért, Bpest 1951, str. 383—395.

⁴⁷ M. Rákosi, Harminc éves a magyar kommunista párt. (Válogatott beszédek és cikkek, Bpest 1950, str. 335—336.)

pozostávala zo začiatku z deväť sociálnodemokratických a len z jedného komunistického ľudového komisára. Až niekoľko týždňov neskôr sa rozšíril počet komunistov vo vládnej rade, no i po reorganizácii pripadli na jedného komunistu dvaja sociálni demokrati. Sociálni demokrati mali teda v maďarskej zjednotenej strane a v sovietskej vláde prevahu, pretože komunisti roku 1919 netrvali na odstránení pravicových elementov, nezabezpečili, aby strana bola vybudovaná na zásadách revolučného marxizmu, marxisticko-leninskej ideológie, a nezabezpečili vedúcu úlohu komunistickej strany v systéme diktatury proletariátu.⁴⁸

Príčinu tohoto a ostatných nedostatkov a chýb treba hľadať v tom, že revolucionári bývalého Uhorska, rovnako ako aj Československa, boli v podstate odchovancami austromarxizmu. Skúsenosti a výdobytky Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie ich pochopiteľne oduševňovali, ale marxisticko-leninská teória neprešla ešte do krvi mladej politickej organizácie.

V období vzniku maďarskej komúny bol tento proces len v začiatkoch. Preto časť komunistov sa postavilo proti zjednoteniu skôr živelne, inštinktívne, nevedela ešte správne aplikovať marxisticko-leninské učenie a vyhodnotiť výsledky jeho praktického uplatňovania v Rusku. Mnohých pomýlila i pokrytecká politika sociálnych demokratov, ktorí formálne prijali program komunistov. Neprišli na to, že sociálnodemokratickým oportunistom ide len o taktizovanie, o získanie času, aby nestratili úplne kontakt s masami, o rozleptávanie sovietskej republiky zvnútra.

Napriek týmto ideologickým a organizačným nedostatkom politickej organizácie robotníctva, došlo v Maďarsku k prechodu moci do rúk proletariátu, pretože po prehranej vojne bola pozícia maďarskej buržoázie silne otrasená, do popredia povojnových problémov vystúpilo protirečenie medzi prácou a kapitálom — ako hlavné protirečenie tohto obdobia a Maďarsko sa stalo po Rusku ďalším slabým miestom kapitalistickej sústavy.⁴⁹

V mladej Československej republike sa vyvíjali pomery obdobne. Hlavnou stránkou protirečenia etapy pred vojnou bolo protirečenie medzi utláčajúcou buržoáziou Rakúsko-Uhorska a utláčanými národmi Čechov a Slovákov a dočasne ustúpilo do pozadia hlavné protirečenie epochy, t. j. protirečenie medzi prácou a kapitálom. Po októbri 1918 bol tento rozpor odstranенý, utlačené národy stali sa panujúcimi národmi v ČSR a hlavné protirečenie epochy, protirečenie medzi prácou a kapitálom dostalo sa znova do popredia aj ako hlavný rozpor etapy po roku 1918. V Čechách a na Morave sa pokúšala buržoázia za pomoci pravicového vedenia sociálnej demokracie tlmiť triedne konflikty, vyplývajúce z tohto protirečenia zdôraznením potreby upevnenia

⁴⁸ A. Mód, cit. d. str. 406; A. Rákosi per, Szikra 1950, str. 404—406.

⁴⁹ Pozri k tomu: Jozef Révai, K 60. narodeninám s. M. Rákosiho, Za trvalý mier, za ľudovú demokraciu, č. 10/174 z 7. 3. 1952; A magyar tanácsköztársaság 1919-ben, Bpest 1951; Lenin, Vybrané spisy sv. 2, str. 457; Stalin, O národnostnej otázke, Blava 1948, str. 94, 142.

národného štátu (hranice, mierova konferencia), no v dôsledku nového zoskupenia triednych síl, menovite rýchle rastúcej masovej základne revolučnej lavy, sa triedny boj stupňoval.

Na Slovensku boli protirečenia komplikovanejšie. Hlavné protorečenie etapy po októbri 1918, t. j. protirečenie medzi prácou a kapitálom sa prejavovalo hlavne ako protirečenie medzi českým kapitálom a pracujúcimi masami Slovenska. Ale k tomu sa ešte pridružil rozpor medzi česko-slovenskou a neusporiadanými štátoprávnymi pomerami posmelenou maďarskou buržoáziou, ako aj protirečenie medzi utláčajúcou panujúcou triedou a národnostne utláčanými pracujúcimi maďarskej národnosti. Je pochopiteľné, že po vzniku maďarskej sovietskej republiky, pracujúci maďarskej národnosti spojili svoj boj proti sociálnemu útlaku s bojom proti národnostnému útlaku a v tomto boji počítali s pomocou víťazného proletariátu Maďarska.

No menšinová maďarská buržoázia na Slovensku chcela pritom za chrbtom bojujúceho proletariátu zabezpečiť svoje buržoázno-nacionalistické záujmy, tak ako to robila národná buržoázia v Maďarsku. Podobne i slovenský proletariát v boji o odstránenie útlaku českého a slovenského kapitálu, nemohol nepočítať v určitom smere s pomocou organizovaného proletariátu Maďarska, vzhľadom na to, že slovenskej sociálnej demokracii už neveril, vlastné revolučné vedenie nemal a na platforme III. internacionály stojáci maďarskí komunisti hlásali boj za oslobodenie proletariátu všetkých národov v rámci očakávanej svetovej revolúcie.

Z tejto príčiny je pochopiteľné, že českí a slovenskí revolucionári sa organizovali v Budapešti za účelom rozvíjania revolúcie v ČSR. No ich politická strana čo do organizácie, štruktúry a ideologického základu v ničom sa nelíšila a nemohla sa líšiť od zjednotenej strany maďarských komunistov a sociálnych demokratov.

Sekcia prevzala organizačný poriadok sociálnodemokratickej strany. To znamená, že členstvo v strane nebolo viazané na aktívnu prácu, ale stačilo, keď sa platili členské príspevky a predplácal časopis. Preto bolo členstvo v tejto organizácii formálne.⁵⁰ Pri zakladaní niektorých miestnych skupín na Slovensku často sa len prekrstila miestna organizácia sociálnodemokratickej strany na „Slovenskú sekciu socialisticko-komunistickej strany“ bez väčších zmien. Ďalším následkom takejto organizácie bola skutočnosť, že do vedenia organizácie dostali sa úchylkári a byrokrati, oportunisti, šovinisti a buržoázni nacionalisti, prejavy a opatrenia ktorých nedali sa kontrolovať pre nedostatok straníckej disciplíny a takto ich deštruktívny vplyv často brzdil úsilie poctivých revolucionárov.⁵¹

Pozícia poctivých a dobromyseľných jedincov - revolucionárov, ktorí sami neboli dostatočne vyzbrojení marxisticko-leninskou teóriou, nezbavili sa

⁵⁰ Organizačné stanovky uverejnené v: Červené noviny č. 42—43, 1919.

⁵¹ KVV č. 109, 112/1919; Červené noviny č. 56/1919; Naša Červená Zástava č. 2/1919.

socialdemokratizmu, nebola ľahká. No podporovalo ich spontanné nadšenie pracujúcich, revolučná odhodlanosť robotníkov, príklad ruských bolševikov a presvedčenie, že svetová revolúcia sa blíži. Elementárna sila revolučnej vlny, ktorá vyvrcholila v priebehu kontrarevolučnej vojny československej buržoázie proti maďarskej sovietskej republike, usmerňovala i činnosť českej a slovenskej sekcie tak, že ona vlastne len vyjadrovala spontánnu vôľu bojujúcich más, formulovala požiadavky po oslobodení tužiacich robotníkov, zabezpečovala predpoklady vzniku miestnych sovietskych, pomocou ktorých sa robotníci ujali moci. Kým sa sekcia nechala niesť revolučnou vlnou, nedostatky jej práce sa neprejavovali tak markantne. Nedostatky sa plne prejavili hlavne vtedy, keď sekcia mala prakticky viesť robotníkov, politicky ich usmerňovať, keď mala zaujať stanovisko v zásadných otázkach revolučného boja a diktatúry proletariátu, ako napríklad v otázke zväzku robotníkov a pracujúcich roľníkov, v otázke požiadavky samourčovacieho práva utláčaných národov a národností, v otázke iných konkrétnych dôsledkov národného oslobodenia Čechov a Slovákov, uskutečneného v októbri 1918 atď.

Druhá otázka, ktorá sa žiada v tejto súvislosti zodpovedať, je otázka ako vyjadrovala sekcia spontánnu vôľu pracujúcich más, ako formovala požiadavky revolučného robotníctva, v čom spočívali kladné stránky pôsobenia českých a slovenských revolucionárov, členov sekcie socialistickej strany v Budapešti.

Sekcia vyjadrovala v každom článku svojho časopisu, v každom prejave svojich funkcionárov túžbu českého a slovenského pracujúceho ľudu: rozpútať socialistickú revolúciu v Československej republike.⁵²

Do vypuknutia kontrarevolučnej vojny československej buržoázie proti Maďarskej sovietskej republike, t. j. do konca apríla 1919, počítala sekcia s tým, že maďarská revolúcia zaktivizuje proletárske masy nielen na Slovensku, ale hlavne v Čechách a na Morave, že revolučný výbuch v Čechách sa rozšíri aj na Slovensko; počítala teda len s vnútorným revolučným prevratom v ČSR, len s vlastnou revolučnou iniciatívou českých a slovenských pracujúcich.⁵³

Tlačový orgán sekcie, Červené noviny, bedlivo sledovali každú zprávu o revolučnom pohybe českých robotníkov. S radosťou uverejnili napríklad zprávu, že „českí bolševici, najmä Zápotocký... v Kladne zvolali dôverníkov českých komunistických organizácií“ a že sa tam „utvorila dočasná revolučná rada, ktorá dostala poverenie k tomu, aby do 1. mája vypracovala organizačný štatút robotníckych rád...“⁵⁴ Z takých a podobných správ robili závery, vyjadrené v úvodníkoch Červených novín. V jednom úvodníku sa písalo napríklad takto: „Kapitalisticko-statkárska vláda dr. Kramára a Švehlu opiera sa jedine o bodáky legionárov. Kapitalistický režim v Čechách je mimo toho umelé udržiavaný Francúzskom, Anglickom a Talianskom... Robotníctvo

⁵² Články, prejavy, úvodníky: Červené noviny č. 7, 9, 16, 21, 28/1919.

⁵³ Letáky, brožúry v UDKSS, v št. kraj. muzeu v Košiciach a v krajskom muzeu v Prešove.

⁵⁴ Červené Noviny č. 13 z 11. 4. 1919.

v Čechách spontánne žiada socializáciu súkromno-kapitalistického majetku a socializáciu výroby... Víťazstvo proletariátu v Uhrách naplnilo proletariát v Čechách radosťou, nadšením, že aj tam novou revolúciou se postaví diktatúra proletariátu.⁵⁵

Charakteristická je i táto ďalšia zpráva o schôdzke českých robotníkov v Budapešti dňa 18. IV. 1919: „Súdruh Janoušek (predseda českej sekcie, neskôr predseda slovenskej revolučnej vládnej rady) stručne vyličil dejiny našej starej českej vlasti, jej slávu za Husa a za války husitskej, keď pozornosť celého sveta obrátená bola k Čechom, ktorí postavili sa proti najväčšej moci Ríma a žili v prvých komunistických obciach, kde si boli navzájom rovní... Ďalej vyličil ruskú revolúciu, boja za slobodu proletariátu... Nakreslil komunistické hnutie v Čechách... obzvlášť vyvolala hlučnú pochvalu a potlesk reč jeho o Slovákoch, líčenie ich minulosti za poddanstva uhorských magnátov a výhľady na ich budúcnosť a slobodu.“⁵⁶

Na Slovensku, — ako sme to na začiatku naznačili — po vyhlásení Maďarskej sovietskej republiky, zosilnilo revolučné hnutie proletariátu napriek represívnym opatreniam československej vlády. Červené noviny preto už začiatkom apríla 1919 vyzvali slovenský ľud, aby povstal spolu s českým robotníctvom, aby presvedčoval českých vojakov, že nemajú používať svoje zbrane proti vláde maďarských proletárov a na potláčanie revolučného hnutia na Slovensku. Udalosti na Slovensku sa teda neizolovali od spoločného hnutia proletariátu ČSR, ale naopak, počítalo sa s iniciatívou českého robotníctva pri spoločných akciách českého a slovenského pracujúceho ľudu.⁵⁷

Sekcia usporiadala tiež letákovú propagandu na Slovensku. Často sa opakujúcim heslom letákov bolo napríklad: „Náš cieľ je stvorenie nového svetového poriadku, komunizmu, v ktorom nebudú milionári, ale ani chudobní“, alebo: „Všetko patrí pracujúcemu ľudu. Každú moc robotníkom, vojakom a roľníkom!“⁵⁸

Keď maďarská Červená armáda nastúpila do protiútok, formulovala sekcia svoje najbližšie úlohy a uzniesla sa „postarať sa o to, aby slovenský a český proletariát nastúpil tiež tú pravú cestu, ktorá ho vedie ku konečnému víťazstvu, k oslobodeniu slovenského a českého proletariátu spod jarma československých kapitalistov“.⁵⁹ Praktickú politickú činnosť sekcia organizovala tak, že svojich popredných činiteľov posielala k bojujúcim jednotkám, aby sa dostali čím skôr na domácu pôdu a aby na oslobodenom území pomáhali organizovať robotníctvo a zakladať soviety. Okrem toho zosilnila v době protiútok i letákovú propagandu a zlepšila agitačnú prácu medzi českými

⁵⁵ Červené noviny č. 4 z 30. 3. a č. 18 z 17. 4. 1919.

⁵⁶ Červené noviny č. 21 z 20. 4. 1919.

⁵⁷ Červené noviny č. 22 z 22. 4. 1919, č. 43 z 1. 6. 1919; Letáky v št. kraj. muzeu v Košiciach a v UDKSS.

⁵⁸ Originál v krajskom muzeu v Prešove.

⁵⁹ Červené noviny č. 45 z 1. 6. 1919.

a slovenskými dobrovoľníkmi v medzinárodných brigádach maďarskej Červenej armády.

Na oslobodenom území sa prenieslo ťažisko práce do direktórií a sovietskych a po vyhlásení Slovenskej sovietskej republiky do Slovenskej revolučnej vládnej rady. Inými slovami, sekcia nevyvíjala na Slovensku nijakú centralizovanú stranícku riadiacu činnosť, ale delegovala svojich členov do rôznych orgánov štátnej moci a správy k výkonu samostatných funkcií a prostredníctvom nich sa vykonávala aj agitačná, masovopolitická a propagačná práca medzi obyvateľstvom a v armáde. Pravda, takýto stav bol v značnej miere vyvolaný aj vojnovou situáciou, horúčkovitým zakladaním sovietskych a množstvom neodkladných problémov, vyžadujúcich operatívne zásahy.

Po odchode maďarskej Červenej armády zo Slovenska, niektorí členovia sekcie účinkovali ďalej v Maďarsku a sekcia zanikla spolu s Maďarskou sovietskou republikou. Po zániku sekcie jej členovia čiastočne emigrovali, čiastočne prešli do ilegality a niektorí z nich ostali pracovať na Slovensku.

Taká bola v krátkosti činnosť českej a slovenskej sekcie socialistickej strany v Budapešti. Zhrnúť význam organizácie znamená konštatovať: že nebola to strana leninského typu, ale bola to organizácia, vyznačujúca sa všetkými chybami a nedostatkami, ktoré museli vzniknúť následkom zjednotenia komunistov a sociáldemokratov na platforme len formálneho uznania komunistického programu sociálnymi demokratmi a smierlivosťou voči oportunistom, vyvierajúcej z nedostatku ideologickej vyspelosti komunistov.

Ponaučenia z povahy takých a podobných politických útvarov roku 1919 boli neraz vyhodnotené Leninom a Stalinom.⁶⁰ Konečne i začiatkové ťažkosti KSČ mali podobné korene, pokiaľ išlo o sociálno-demokratické, reformistické tradície a oportunizmus, ktoré označoval súdruh Gottwald za „olovené gule na nohách strany“. Ku konečnému účtovaniu s reformistami a ich oportunistickou ideológiou došlo však až na V. sjazde KSČ roku 1929, kde súdruh Gottwald, ako je známe, zaujal zásadné boľševické stanovisko: „Dnes niet nijakej strednej cesty medzi správnym smerom a smermi, ktoré majú oportunistické stanovisko. Každý oportunizmus, každé kolísanie, každá zmierlivosť voči oportunistom, každá bezzásadovosť vedie nevyhnutne k otvorenému likvidátorstvu.“ Kto mohol mať roku 1919 takýto jasný postoj?

Mal ho len V. I. Lenin, a jeho telegram, adresovaný 23. III. 1919 Belu Kunovi platí v celom rozsahu tak pre pomery v českej a slovenskej sekcii, ako aj pre pomery v slovenskej revolučnej vládnej rade. Telegram obsahoval tieto vety: „Oznámte mi prosím, aké ozajstné zábezpeky máte na to, že nová maďarská vláda bude skutočne komunistická a nie iba obyčajná socialistická, t. j. sociálne - zradcovská? Majú komunisti väčšinu vo vláde? ... V čom spočíva

⁶⁰ Bližšie o význame Maďarskej sovietskej republiky v prejavoch Lenina a Stalina v: „Maďarská republika sovietskych 1919“ (Bratislava), str. 23—57; M. Rákosi, Népideinkről, Társadalmi Szemle č. 1952/3.

v skutočnosti uznanie diktatúry proletariátu zo strany socialistov? Je nesporné, že bolo by chybou do každej podrobnosti mechanicky okopírovať našu ruskú taktiku pri osobitných podmienkach maďarskej revolúcie. Od takejto chyby vás varujem, ale chcel by som vedieť, v čom vidíte skutočnú záruku.⁶¹

Tento telegram nebol za dobu trvania maďarskej komúny uverejnený a členovia sekcie pravdepodobne nevedeli o ňom. No jedno je isté, že v okolnostiach, za ktorých sekcia vznikla a účinkovala a za krátke trvanie Slovenskej sovietskej republiky k praktickej náprave nedošlo.

*

Uvedené chyby a nedostatky nijako nezmenšujú význam Slovenskej sovietskej republiky. Krátka vláda soviетov na Slovensku ostáva napriek nedostatkom a chybám dôležitou udalosťou tej epochy dejín robotníckeho hnutia v ČSR, v ktorej sa začalo revolučné učenie marxizmu-leninizmu uskutočňovať u nás v praxi. Krátke dejiny Slovenskej sovietskej republiky potvrdili historickú skutočnosť, že pod vplyvom víťaznej Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie začala sa nová éra v boji slovenského proletariátu o úplne hospodárske a sociálne oslobodenie, o úplne oslobodenie spod nadvlády kapitalizmu. Český a slovenský proletariát si tu prvý raz uvedomil, že oporou jeho boja musí byť Sovietsky sväz, ktorý svojim príkladom učí proletariát na celom svete ako bojovať o moc a ako zvíťaziť.

Veľký význam vlády soviетov na Slovensku roku 1919 spočíva v tom, že v tomto období bola slovenská robotnícka trieda získaná pre idey Komunistickej internacionály, že si prvý raz uvedomila potrebu mať na svojom čele organizovanú avantgardu — marxisticko-leninskú komunistickú stranu, ktorá by nekompromisne viedla jeho boj proti kapitalistickému poriadku. Od tohto obdobia myšlienka založenia komunistickej strany nachádzala stále viac prívržencov. Zrada sociálnych demokratov urýchlila tento vývin, ktorý sa od júnových udalostí roku 1919 uberal priamou cestou cez volebné úspechy a generálny štrajk roku 1920 k svojmu vyvrcholeniu na konci tejto etapy — k ustavujúcemu sjazdu a založeniu KSČ na Slovensku.

Treba napokon zdôrazniť, že hoci trvanie Slovenskej sovietskej republiky bolo krátke, že hoci došlo k mnohým chybám a omylom, zostáva toho obdobie dôležitým medzníkom v dejinách bojov slovenskej robotníckej triedy. Veľké masy slovenského proletariátu prejavili tu svoju odhodlanosť bojovať za socialistický zajtrajšok a revolučné skúsenosti, ktoré v tomto boji nadobudli boli mu školou pre ďalšie boje s kapitalizmom.

Od vzniku Slovenskej sovietskej republiky, od prvej veľkej skúšky proletariátu Slovenska uplynulo 36 rokov, vyplnených ťažkým bojom nášho pracujúceho ľudu a jej avantgardy KSČ proti pánstvu kapitálu a zavŕšených víťaz-

⁶¹ A magyar Tanácsköztársaság 1919, str. 34.

stvom, ktorým sa uvoľnila cesta k budovaniu socializmu. Je obzvlášť radostnou skutočnosťou, že 36. výročie vlády sovietsk na Slovensku pripadá do obdobia krátko po voľbách do nových národných výborov, ktoré znamenajú ďalšie upevnenie nášho ľudovodemokratického štátu. Naše spomienky na toto významné obdobie v živote nášho ľudu spájajú sa s pocitom hrdosti a uspokojenia z toho, že to, čo bolo len túžbou, stalo sa dnes skutočnosťou.

ПРОБЛЕМА ВЕДУЩЕЙ СИЛЫ В СЛОВАЦКОЙ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ 1919 Г.

Мартин Виетор

Тридцать пять лет тому назад, 16 июня 1919 года, в Пряшеве была провозглашена Словацкая советская республика. Рост революционного движения, вызванный Великой Октябрьской социалистической революцией, успехи Венгерской советской республики, присутствие венгерской Красной армии на территории Словакии и ее помощь, целеустремленные и организованные усилия чешских и словацких революционеров за рубежом и, главным образом, революционная инициатива трудящихся масс, вот те обстоятельства, которые сделали возможным временное установление пролетарской власти в Словакии.

Автор, который комплектно обработал проблематику власти советов в Словакии, в этой статье разбирает только один частный вопрос недостаточно глубоко разработанный в его монографии. Это вопрос о главном недостатке Словацкой советской республики, который заключался в том, что в то время рабочий класс Чехословакии не имел партии ленинского типа.

После короткого изложения событий сопровождавших возникновение Словацкой советской республики автор анализирует организационную структуру и работу чешской и словацкой секций социалистической партии в Будапеште как политической организации, подготовлявшей организационно и идеологически революционный переворот в июне 1919 года и которая должна была стать ведущей силой пролетарского государственного образования. Затем он анализирует вопрос, насколько эта политическая организация выражала волю трудящихся масс и как она формулировала требования революционных рабочих.

Он приходит к выводу, что чешская и словацкая секции социалистической партии в Будапеште не представляли собой партию ленинского типа, а являлись организацией, которой были свойственны все ошибки и недостатки, необходимо возникшие в результате объединения коммунистов и социал-демократов на платформе только формального признания социал-демократами коммунистической программы и примиренчества в отношении оппортунистов благодаря недостаточной идеологической зрелости коммунистов.

Однако эти ошибки, а также и остальные недостатки несколько не умаляют значения Словацкой советской республики. История этой непродолжительной

советской власти в Словакии является доказательством того, что под влиянием Великой Октябрьской социалистической революции началась новая эра в борьбе словацкого пролетариата за полное освобождение от господства капитализма. В этот период словацкий рабочий класс проникся идеями коммунистического интернационала и впервые осознал необходимость иметь свой организованный авангард, марксистско-ленинскую партию, которая бы бескомпромиссно руководила его борьбой против буржуазного угнетения. В этот период словацкие пролетарские массы проявили решимость бороться за социалистический переворот и революционный опыт, приобретенный в этой борьбе, они использовали на следующем этапе развития, который завершился образованием Коммунистической партии Чехословакии.

DAS PROBLEM DER FÜHRENDEN KRAFT IN DER SLOWAKISCHEN SOWJETREPUBLIK IM JAHRE 1919

Martin Vietor

Vor 36 Jahren wurde am 16. Juni 1919 in Prešov die Slowakische Sowjetrepublik proklamiert. Der durch die Große Sozialistische Oktoberrevolution angeregte Aufschwung der revolutionären Bewegung, die Erfolge der ungarischen Sowjetrepublik, die Anwesenheit und Hilfe der magyarischen Roten Armee auf dem Gebiete der Slowakei, die Zielbewußte und organisierte Bemühung der tschechischen und slowakischen Revolutionäre hinter den Grenzen und besonders die revolutionäre Initiative der Arbeitenden, waren die Bedingungen, welche die Bildung einer zeitweiligen proletarischen Regierung in der Slowakei ermöglicht haben.

Der Autor, welcher die ganze Problematik der Sowjetregierung in der Slowakei bearbeitet hat, befaßt sich hier nur mit einer Frage, die in seiner Monografie nicht gründlich genug analysiert wurde, nämlich die Frage des Hauptmangels der Slowakischen Sowjetrepublik: die tschechoslowakische Arbeiterklasse hatte damals keine Partei vom leninistischen Typus.

Der Autor schildert kurz die Begebenheiten um die Entstehung der Slowakischen Sowjetrepublik und analysiert dann die Struktur und die Tätigkeit der tschechischen und slowakischen Sektion der Sozialistischen Partei in Budapest, welche den sozialistischen Umschwung im Juni 1919 vorbereitet hat, und welche die führende Kraft im proletarischen Staatsgebilde werden sollte. Er analysiert weiter die Frage, wie diese politische Organisation den spontanen Willen der arbeitenden Massen ausdrückte und wie sie die Forderungen der revolutionären Arbeiterschaft formulierte.

Der Verfasser kommt zur Ansicht, daß die tschechische und slowakische Sektion der Sozialistischen Partei in Budapest keine Partei vom leninistischen Typus war, sondern eine Organisation, die alle Fehler und Mängel aufgewiesen hat, die durch die Vereinigung der Kommunisten und Sozialdemokraten entstanden ist, auf der Plattform einer nur formellen Anerkennung des kommunistischen Programmes durch die Sozialdemokraten und einer Versöhnlichkeit gegenüber den Opportunisten, welche ihren Grund in einem Mangel ideologischer Reife der Kommunisten hatte.

Dieser Fehler wie auch andere Mängel gestalten die Bedeutung der Slowakischen Sowjetrepublik nicht weniger wichtig. Die Geschichte dieser kurzen Dauer der sowjetischen Regierung beweist uns, daß unter dem Einfluß der Großen Sozialistischen Oktoberrevolution eine neue Epoche im Kampfe des slowakischen Proletariats um seine vollständige Befreiung von

dem kapitalistischen Joch begonnen hat. In diesem Zeitabschnitt wurde die slowakische Arbeiterklasse für den Gedanken des internationalen Kommunismus gewonnen und zum erstenmal wurde sie sich dessen bewußt, daß sie an ihrer Spitze eine organisierte Avantgarde braucht, d. i. die Partei des Marx und Lenin, welche den Kampf gegen die Bedrückung durch die Bourgeoisie führen würde. In diesem Zeitabschnitt haben die slowakischen Volksmassen den Entschluß gefaßt, für einen sozialistischen Umschwung zu kämpfen. Revolutionäre Erfahrungen, welche sie da gewonnen haben, wurden in der künftigen Periode ausgenützt, die schon zur Gründung der KSC geführt hat.